

AOF Nord

Tilbage til Fremtiden

Evalueringsrapport

Januar 2008

1.	INDLEDNING	1
2.	PROJEKTETS INDHOLD.....	2
2.1	Organisering	2
2.2	Målgruppe og visitation	2
2.3	Projektets tilgang og aktiviteter.....	3
2.3.1	Individuel vejledning	4
2.3.2	Kost og sundhed	4
2.3.3	Undervisning	4
2.3.4	Brobygningsforløb.....	5
2.3.5	Praktik.....	5
2.3.6	Netværkscafé	5
2.3.7	Sommerskole	6
2.3.8	Perron 1-2	6
2.4	Projektets målsætninger og succeskriterier	6
3.	VURDERING AF PROJEKTETS MÅLREALISERING	9
3.1	Mål 1: Afklaring af personlige ressourcer og udviklingsmål.....	9
3.2	Mål 2: Faglig, social og personlig kompetenceudvikling	10
3.2.1	Faglig udvikling primært for de ressourcestærke	10
3.2.2	Stor social og personlig udvikling for de fleste.....	11
3.3	Mål 3: 65 % af de unge i uddannelse – dokumentationsproblematikken	12
3.4	Opsamling – målgruppeforskydning som ny præmis	15
4.	VURDERING AF PROJEKTETS METODER.....	16
4.1	Teoretisk forståelsesramme.....	16
4.2	Analyse og vurdering af metoder og virkningsmekanismer	20
4.2.1	Vejledere som ”relationskompetente livsmentorer” – Følelsesmæssig, meningsskabende og guidende dialog ...	20
4.2.2	Målrettet og individcentreret undervisning	22
4.2.3	Netværk og socialt liv	23
4.2.4	Praktik og brobygning – trykke forsøg med fremtiden	24
4.2.5	Perron 1-2 – de unge som mentorer.....	25
4.2.6	Sund kost og motion som energikilder	25
4.2.7	Opsummering	27
4.3	Barrierer for målopfyldelse	28
4.4	Fastholdelse og opfølgning	29
4.4.1	Kontaktens form og omfang	29
4.4.2	Betydningen af den opfølgende kontakt.....	30
4.4.3	Forslag til bedre opfølgning	31
4.5	Opsamling og diskussion	33

4.5.1	Opsamling.....	33
4.5.2	Diskussion af dokumentations- og udviklingsmuligheder	34
5.	KONKLUSION OG ANBEFALINGER.....	36
5.1	Konklusion	36
5.2	Fremadrettede anbefalinger.....	37
5.2.1	Justering af målgruppe og/eller succeskriterier	37
5.2.2	Kvalitetsudvikling via interne pilotforløb	38
6.	METODE.....	40
6.1	Evalueringsdesign	40
6.2	Udarbejdelse af programteori.....	41
6.3	Dataindsamling.....	42
6.4	Analyse og afrapportering	42

1. INDLEDNING

'Tilbage til Fremtiden' (TTF) er et projekt støttet af den Europæiske Socialfonds Mål 3-program, der via et intensivt undervisnings- og vejledningsforløb søger at hjælpe et stort antal unge ledige kontanthjælpsmodtagere i gang med en ungdomsuddannelse.

Projekt TTF begyndte den 1. december 2005 og afsluttes ved udgangen af 2007. I perioden er der gennemført i alt fire TTF-forløb samt en række mellemliggende aktiviteter. Til hvert af de fire TTF-forløb visiteres ca. 50 unge. Samlet set har ca. 150 unge deltaget i projektet.¹ Projektet har været organiseret i fem lokale AOF-afdelinger i Nordjylland; hhv. Nørresundby, Frederikshavn, Brønderslev, Hobro og Pandrup.

NIRAS Konsulenterne har i perioden august 2006 til oktober 2007 bistået AOF Nord i at gennemføre en løbende evaluering af projekt TTF. Mens AOF Nord selv har haft ansvar for gennemførelsen dels af en kompetenceevaluering, dels af en såkaldt empowerment-evaluering (jf. projektbeskrivelsen), har NIRAS Konsulenterne haft ansvar for gennemførelsen af en *virkningsevaluering* af projektet. Målet har været, via en række narrative interview med de unge, at identificere hvilke af projektets metoder og indsatser, der har haft en særlig gavnlig effekt. Med andre ord, hvad virker for hvem, hvordan og under hvilke omstændigheder? Konsekvensen af denne evalueringstilgang er, at vægten primært ligger på den *kvalitative* fremadrettede læring (hvad virker) – og kun sekundært på en *kvantitativ* måling af resultater og effekter (fx hvor mange er kommet i uddannelse).

I det følgende, **kapitel 2**, præsenteres indledningsvist projektets indhold, dvs. projektets målgruppe, aktiviteter og succeskriterier. Efterfølgende vurderes det i **kapitel 3** i hvilken grad, projektet har realiseret sine målsætninger. I **kapitel 4** kommer der fokus på hvilke faktorer og metoder i projektet, der i særlig høj grad synes virkningsfulde. Herefter fremsættes i **kapitel 5** en samlet konklusion. Endelig kan der i **kapitel 6** findes en mere detaljeret beskrivelse af evalueringens design og metoder.

¹ Flere af de unge har deltaget på mere end ét TTF-forløb.

2. PROJEKTETS INDHOLD

2.1 Organisering

AOF Nord har i perioden 1. december 2005 til 31. december 2007 af Socialfonden samlet fået bevilliget godt 7,5 mio. kr. til gennemførelse af projekt TTF.

Projektet ledes og koordineres af projektleder Unni Halvorsen, der har sæde i AOF Nords kontor i Aalborg. Projektet er herudover forankret på fem lokale AOF-afdelinger, hhv. i Aalborg (Nørresundby), Brønderslev, Hobro, Pandrup og Frederikshavn. På hver lokalafdeling er der ansat to lokale projektledere, der har den daglige kontakt med de unge, og som sikrer, at de planlagte indsatser og aktiviteter finder sted i praksis.

2.2 Målgruppe og visitation

Målgruppen for projektet er i projektbeskrivelsen beskrevet som 18-25-årige unge, karakteriseret ved at:

- Have svage skolebaggrunde
- Ikke at have tilegnet sig tilstrækkelige kundskaber i grundskolen til at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse
- Mangle almen samfundsforståelse
- Mangle selvværd og identitet
- Have brug for personlig, social og faglig støtte og vejledning
- Ofte at have droppet ud af en uddannelse

I udgangspunktet omfatter målgruppen *ikke* misbrugere, behandlingskrævende unge samt kriminelle.

Rekrutteringen af de unge sker via sagsbehandlere, ungeafsnit eller beskæftigelsesafdelinger. Visitationsmødet varer to timer, og foruden den unge deltager dennes sagsbehandler og en lokal TTF-vejleder. Formålet med mødet er at afstemme indbyrdes forventninger, og at vejlederne får mulighed for at vurdere, om den unge er egnet til at deltage i forløbet. Som udgangspunkt har der været optag til projektet to gange årligt, men undervejs i projektet blev det besluttet at arbejde med løbende optag af de unge.

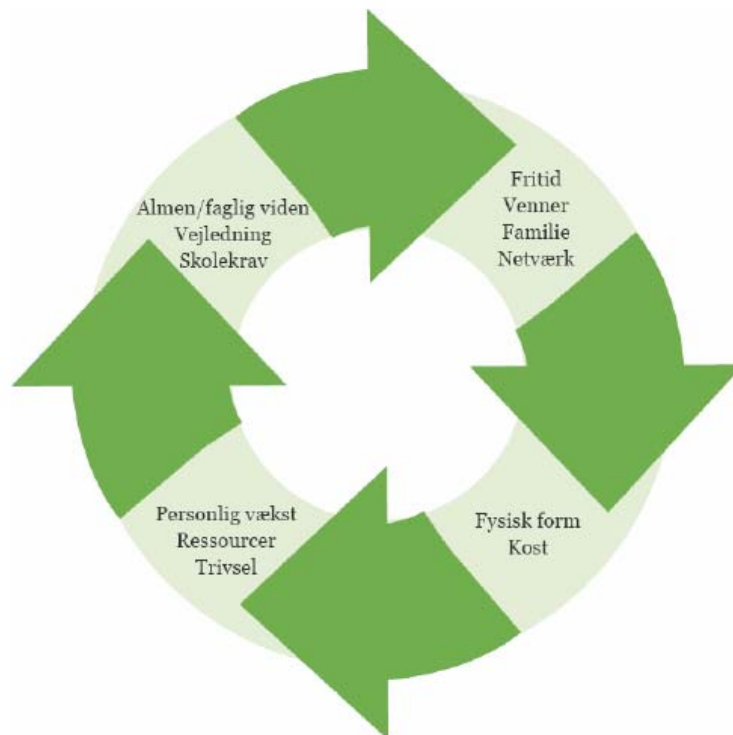
De visiterede deltagere har vist sig at være væsentligt ”tungere” og sværere at arbejde med end den planlagte målgruppe. Eksempelvis lider en stor del af de visiterede unge af misbrugsproblemer og andre behandlingskrævende psykiske lidelser. Flere kan kategoriseres som matchgruppe 4 og 5.

Det er den samlede opfattelse blandt projektledelsen og de lokale tovholdere, at målgruppen således ikke er blevet korrekt visiteret, da udgangspunktet for projektet var, at deltagerne ikke skulle besidde væsentlige problemer ud over manglende motivation og faglighed til at påbegynde og gennemføre en uddannelse.

Denne forskydning af målgruppen er yderst central for en vurdering af projektets resultater og målrealisering.

2.3 **Projektets tilgang og aktiviteter**

Projektet arbejder ud fra en holistisk tilgangsvinkel til den enkelte unges situation. Idet den unge anskues ud fra ”det hele liv”, angribes den ”livscirkel”, den unge bevæger sig i, hvilket muliggør et brud med en negativ spiral. Den unge kommer dermed til at opleve en sammenhæng mellem de forskellige delelementer i tilværelsen i stedet for, at der kun fokuseres på eksempelvis faglighed, fritid eller livsstil. Den holistiske tilgang illustreres i figuren nedenfor:

Grundforløbet har som udgangspunkt en varighed af 18 uger, og indsatsen er koncentreret om otte elementer, der fremgår af nedenstående tabel:

Indsatsen
Element 1: Individuel vejledning
Element 2: Kost og sundhed
Element 3: Undervisning
Element 4: Brobygningsforløb
Element 5: Praktik
Element 6: Netværkscafé
Element 7: Sommerskole
Element 8: Perron 1-2

I det følgende beskrives indholdet i de enkelte aktiviteter og ikke mindst, hvordan de tænkes at virke.

2.3.1 *Individuel vejledning*

Projektet arbejder med individuelt tilrettelagt vejledning ud fra en konstruktivistisk forståelsesramme. Tanken er, at der opbygges et tillidsforhold mellem den unge og vejlederen, som er tættere og mere uformelt end de vejledningsrelationer, den unge hidtil har stiftet bekendtskab med i sin interaktion med uddannelsessystemet og systemets repræsentanter. Det, at der opbygges tillid mellem deltagerne og vejlederne, er en afgørende forudsætning for, at den efterfølgende opfølgning har effekt på den enkelte unges fastholdelse på en ungdomsuddannelse.

Den individuelle vejledning af den enkelte unge fortsætter i op til et år, efter at han/hun er startet på en ungdomsuddannelse.

2.3.2 *Kost og sundhed*

Projektet arbejder målrettet med kost og sundhed som et middel til at understøtte de unges evne og lyst til at lære. Udgangspunktet er, at usund kost og manglende motion kan være barrierer i forhold til indlæring og overskud af ressourcer. En ændring af de unges kost- og motionsvaner forventes derfor at have en positiv indflydelse på ikke kun de unges indlæringsevne, men også deres lyst og evne til at kunne vælge at tage en ungdomsuddannelse.

2.3.3 *Undervisning*

De unge undervises på projektet i følgende almene fag:

- Dansk (med særligt fokus på læse-, stave- og skrivefærdigheder)

- Matematik
- Engelsk
- Samfundsfag
- Edb

Undervisningen tilrettelægges, så den tager hensyn til den enkelte unges læringsstil og individuelle behov. Undervisningen skal understøtte, at de unge tilføres de nødvendige kompetencer til at kunne gennemføre en kompetencegivende ungdomsuddannelse.

2.3.4 *Brobygningsforløb*

I løbet af hele vejledningsperioden samarbejder vejlederne fra AOF tæt med vejlederne på relevante uddannelsesinstitutioner. På denne måde bygges der ”bro” imellem to vejledningsfora, således at den unge gradvist tilpasser sig den nye uddannelsesinstitutionens form og opøver de kompetencer, der kræves for at begå sig under de aktuelle rammer. Helt konkret får den unge mulighed for at besøge uddannelsesinstitutionen i en kortere periode sammen med den kendte vejleder for således at møde den fremtidige vejleder og opleve miljøet.

Antagelsen er, at overgangen fra det ene miljø til det andet dermed ikke vil virke så voldsom for den unge – og vejlednings samarbejdet på tværs kan medvirke til at fastholde den unge i uddannelsen, såfremt der opstår problemer undervejs.

2.3.5 *Praktik*

Projektet indeholder individuelt tilrettelagte relevante praktikforløb for den enkelte unge. Praktikperioderne varierer fra en til fire uger og tager udgangspunkt i den enkelte unges ønsker om fremtidig beskæftigelse. Formålet med praktikken er at bibringe den unge indsigt i den faglige og sociale virkelighed på de virksomheder, hvor praktikken foregår. For at understøtte denne personlige kompetenceudvikling tilstræbes det, at den enkelte unge får tilknyttet en mentor på praktikstedet.

2.3.6 *Netværkscafé*

Projektet arbejder for i samarbejde med ungdomsklubberne at etablere netværkscafé for projektets deltagere. Formålet med caféen er at understøtte, at de unge opbygger sociale netværk. Det sociale netværk vil virke understøttende i forhold til den efterfølgende fastholdelse i uddannelsessystemet.

Aktiviteterne i caféen vil være kendte ungdomsklubtilbud kombineret med aktiviteter planlagt i samarbejde mellem deltagerne og vejlederne/underviserne. Sideløbende med disse aktiviteter vil der være tilbud om hjælp til lektier, problemstillinger omkring uddannelser og sparring og coaching på personlige problemer.

2.3.7 *Sommerskole*

Som supplement til netværkscaféen, og for at udbygge de unges sociale netværk, afvikles der sommerskole, hvor deltagerne vil have mulighed for at mødes på tværs af TTF-afdelingerne. Sommerskolen vil give de unge en forsmag på at møde andre unge i uddannelsessystemet efter sommerferien. Ud over at styrke og udbygge de unges sociale netværk har sommerskolen til formål at fastholde deltagerne i en længere aktivitet og fungerer således som en lakmusprøve på deres udholdenhed i forhold til fastholdelsen og gennemførelsen af en ungdomsuddannelse.

2.3.8 *Perron 1-2*

Perron 1-2 er en ekstra aktivitet, der bygger på de samme grundprincipper som de øvrige aktiviteter under TTF, dvs. at den individorienterede og helhedsorienterede tilgang er i fokus. Aktiviteten har to formål:

For det første har Perron 1-2 til formål at fungere som en opsamlings- og fastholdelsesaktivitet for den restgruppe af unge, der efter de 18 uger i ”Tilbage til Fremtiden” fortsat ikke er kommet i gang med en uddannelse (benævnt ”Opsamlingsholdet”).

For det andet har Perron 1-2 til formål at være en forberedende aktivitet til at gøre nogle af de svageste grupper, der skal starte på ”Tilbage til Fremtiden”, parate til at indgå i en uddannelsesforberedende sammenhæng (benævnt ”Opstartsholdet”).

Forventningen er, at opbygningen af en relation mellem de to typer af deltagere vil være til fordel for begge parter. Opsamlingsholdet kan få selvtilid ved pludselig at være de ’erfarne’, som kan vejlede de nye, og opstartsholdet får opbygget et netværk i rolige rammer, inden forløbet for alvor går i gang.

2.4 **Projektets målsætninger og succeskriterier**

Hovedformålet med projekt TTF er ifølge den oprindelige projektbeskrivelse, at den enkelte unge bliver afklaret i forhold til valg af uddannelsesretning og udarbejder en realistisk plan for hans eller hendes uddannelsesforløb samt tager ejerskab for ”eget projekt” og påbegynder en ungdomsuddannelse.

Samtidig er det projektets mål at udvikle nye metoder, der kan dokumentere effekt i forhold til at afklare og motivere unge til at gennemføre en kompetencegivende ungdomsuddannelse samt bibringe de unge faglige, sociale og personlige kompetencer, der vedvarende sætter den enkelte i stand til at undgå marginalisering.

Projektet opererer med delmål på henholdsvis overordnet og individuelt niveau.

De overordnede delmål er:

- Fornyelse af brobygning gennem tæt samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner, UU-centre m.fl. med udgangspunkt i den unges individuelle behov
- At skabe motivation, fastholdelse og ansvar samt udarbejdelse og implementering af individuelle uddannelsesplaner
- At undersøge og dokumentere effekten af opfølgings- og netværksmiljøer efter udslusning fra det afklarende forløb
- At undersøge og dokumentere sammenhæng mellem kost, adfærd og indlæring

Efter 18 ugers projektperiode skal den enkelte unge:

- Være afklaret i forhold til valg af ungdomsuddannelse
- Have udarbejdet en realistisk plan for uddannelsesforløbet
- Have deltaget i brobygningsforløb i op til 4 uger
- Have deltaget i praktik i minimum 1 uge
- Have kendskab til egen læringsform
- Have erhvervet sig de nødvendige kompetencer til at kunne begå sig på en ungdomsuddannelse
- Have konkretiseret mulige beskæftigelsesmål
- Være motiveret i forhold til at gennemføre en ungdomsuddannelse
- Være tilmeldt en ungdomsuddannelse

I opfølgingsåret på ungdomsuddannelsen skal den enkelte unge demonstrere *ejerskab for valg af uddannelse* og aktivt indgå i et samarbejde med projektets og den respektive uddannelsesinstitutionens vejledere med det formål at gennemføre uddannelsen.

Det er projektets succeskriterium, at alle (100 %) udarbejder en personlig uddannelsesplan, og at 65 % af de unge påbegynder og gennemfører en ungdomsuddannelse.

For de resterende 35 %, der ikke påbegynder en ungdomsuddannelse direkte efter projektperioden, etableres der alternative tilbud efter samråd med bevillende myndighed.

Samlet set kan projektets målsætninger ifølge evaluator sammenfattes under fire hovedoverskrifter:

- 1) Afklaring af de unges ressourcer og mål – særligt i forhold til uddannelses- og erhvervsretning.
- 2) Faglig, social og personlig kompetenceudvikling af de unge
- 3) 65 % af de unge i uddannelse
- 4) Intern metodeudvikling og -afprøvning

Den sidste hovedoverskrift, intern metodeudvikling, dækker eksempelvis over målet om en fornyelse af brobygning gennem tæt samarbejde med uddannelsesinstitutioner og målet om generelt at afprøve nye metoder til opkvalificering af målgruppen. Metodeudviklingen har været i fokus i *kompetenceevalueringen*, der er foretaget af projektets interne evaluator og vil derfor ikke blive behandlet særskilt i denne rapport.

Fokus i de følgende kapitler vil derimod være punkt 1-3 ovenfor, der alle vedrører konkrete mål for udviklingen af de unge. Der trækkes dog løbende på den viden og de erfaringer, som projektmedarbejderne har opnået – og som evaluator har fået kendskab til via deltagelsen i de interne kompetenceudviklingsseminarer.

3. **VURDERING AF PROJEKTETS MÅLREALISERING**

I dette kapitel vurderes det, i hvilken grad projekt TTF har realiseret sine tre primære målsætninger, dvs. 1) målsætningen om at afklare de unges ressourcer og mål 2) målsætningen om at udvikle de unges faglige, sociale og personlige kompetencer, og endelig 3) den konkrete målsætning om at få hovedparten af deltagerne i uddannelse.

3.1 **Mål 1: Afklaring af personlige ressourcer og udviklingsmål**

Den første opgave for projektet består i at afklare de unge i forhold til valg af ungdomsuddannelse – og mere bredt i forhold til mulige beskæftigelsesmål. Det indbefatter, at den enkelte unge skal blive bevidst om sine personlige ressourcer og interesser – og blive klar over, hvordan disse bedst muligt sættes i spil.

Der er blandt deltagerne generel enighed om, at TTF er et meget anderledes tilbud, end de unge tidligere har mødt. Det gælder både de traditionelle skoletilbud (folkeskole og ungdomsuddannelser mv.) og de kommunale aktiveringstilbud, som mange af de unge jævnligt har stiftet bekendtskab med. En deltager forklarer:

”Jeg synes, det er forkert, at man skal direkte ud i et aktiveringsprojekt, som er fuldstændig irrelevant. Man skal lige nå at samle sig selv op og finde sig selv. Hvis jeg ikke var kommet på TTF, var jeg ikke kommet så langt, så var jeg bare sprunget på noget hurtigt igen.”

Deltagerne fremhæver generelt, at projektet udgør et befriende pusterum, hvor der er plads til at samle kræfterne og identificere ens styrker og svagheder. En meget stor del af projektet har således bestået i at hjælpe den unge til at finde frem til vedkommendes interesser og drømme – og at fastholde en motivation for udvikling. Samtidig bliver den unge vejledt i forhold til mulige uddannelsesvalg – og hjulpet på vej til at komme i gang.

Det er evaluators oplevelse, at projektet har hjulpet langt de fleste unge til en personlig afklaring i forhold til interesser, ressourcer og behov for støtte. For mange af de unge har denne proces resulteret i, at der er udarbejdet en realistisk plan for et uddannelsesforløb. Der er således lagt et særligt fokus i undervisningen på baggrund af handleplanen, og den unge er blevet støttet og motiveret til

at føre handleplanen ud i livet. Handleplanen har i alle de tilfælde, hvor det har været relevant, indeholdt både brobygnings- og praktikforløb.

Afklaringsforløbet har imidlertid ikke i alle tilfælde resulteret i udarbejdelsen af en *uddannelsesplan*. For en del af målgruppen har vejledningssamtalerne snarere ført til en *'udviklingsplan'* med et andet umiddelbart sigte (på kort sigt) end uddannelse. Det gør sig gældende for de unge, der i løbet af projektet har erkendt omfanget af sociale eller psykiske problemer, som kræver behandling, før en eventuel uddannelse kan påbegyndes. En deltager forklarer:

"Personlige og psykiske problemer skal klares, før man kan komme videre."

Samlet set skal det således igen fremhæves, at projektet, med sin holistiske og individuelle tilgang har taget målgruppen alvorligt. I stedet for udelukkende at fokusere på uddannelsesplaner tages der i stedet fat om de mere dybereliggende årsager til, at den enkelte har svært ved at opøve og fastholde en motivation for udvikling.

3.2 **Mål 2: Faglig, social og personlig kompetenceudvikling**

Ud over afklaringsdelen har det også været et selvstændigt mål for projektet, at de unge i løbet af projektperioden skulle erhverve sig de nødvendige kompetencer til at kunne begå sig på en ungdomsuddannelse. Det betyder i praksis såvel faglige, som sociale og personlige kompetencer.

Det er evaluators klare vurdering – på baggrund af de mange gennemførte narrative interview – at dette også er sket for hovedparten af de unge. Vægten har imidlertid ligget forskelligt, således at nogle unge, primært de forholdsvis ressourcestærke (læs: den oprindelige målgruppe), har haft stærkt fokus på den faglige udvikling, mens andre unge, ofte de mere ressource svage (men langt fra udelukkende), har rykket sig mest på hhv. det sociale og/eller det personlige plan i løbet af perioden.

3.2.1 *Faglig udvikling primært for de ressourcestærke*

Den del af deltagerne, der falder inden for den oprindelige målgruppe, dvs. de fagligt svage, men ellers velfungerende unge, giver alle eksplicit udtryk for, at de har fået meget ud af et eller flere af de udbudte fag, og fremhæver, at de i modsætning til tidligere uddannelsesforløb har fået den fornødne støtte og hjælp. En deltager fortæller således, at hun aldrig har været særlig god til matematik, men at hun virkelig har flyttet sig på projektet:

"Jeg har fået den støtte og hjælp, jeg har haft brug for. Det er jeg virkelig glad for"

De fagligt stærke (men på andre områder svage) deltagere finder generelt den rent skolemæssige og faglige del af projektet mindre relevant. Hovedparten tilkendegiver imidlertid, at underviserne hjælper dem på deres niveau og giver dem frihed, således at de også har mulighed for få noget ud af undervisningen.

”Jeg ligger på et højere niveau, men det tager de hensyn til, så jeg også kan få noget ud af det.”

Hvilke fag, der fremhæves som mest givtige for den enkelte unge, varierer meget afhængigt af projektafdeling og den enkelte deltager. For nogle har det været engelsk, andre dansk, matematik eller lign. Generelt fremhæves kost- og ernæringsvejledningen som et fag, de fleste har haft et stort udbytte af.

De fleste fortæller således, at de er begyndt at tænke mere over, hvad de spiser, ligesom flere er begyndt at dyrke motion. En ung mand fortæller, at han har tabt sig 20 kilo det sidste halve år, fordi han har skåret ned på chips og sodavand. Flere af de unge mødre i projektet fremhæver desuden, at de er blevet mere bevidste om, at deres børn skal have sund mad og grøntsager. En deltager fortæller eksempelvis, at hendes veninde på projektet har fået hjælp, så hendes barn med allergi nu er gået ned i medicin. Flere af deltagerne fortæller ligeledes, at de har fået hjælp igennem kost og motion til bedre at kontrollere deres sygdomme. En deltager fortæller:

”Jeg er blevet bedre til at lytte til min krops behov og tage vare på mig selv... jeg har lært, hvordan min sygdom kan styres.”

Generelt bekræftes også projektets bagvedliggende antagelse om, at en mere struktureret hverdag med sund kost og motion giver de unge mere koncentration og flere ressourcer til indlæring.

Som nævnt har det ikke været alle de unge, der har været interesseret i at opkvalificere sig fagligt. Nogle af de visiterede deltagere har ikke været motiverede for at gennemføre en uddannelse, og har derfor ikke fundet undervisningsdelen på projektet relevant. En ung mand fortæller om projektet:

” TTF kunne jeg ikke bruge til noget. ... Det var mere et skoleophold, end det var at lære ting, man kunne bruge i en virksomhed. Jeg var ikke interesseret i uddannelse, men i et fast arbejde.”

3.2.2 *Stor social og personlig udvikling for de fleste*

Deltagerne vurderer samlet set projektet meget positivt – og betragter den sociale og personlige udvikling som centrale elementer i projektet. To deltagere fortæller her om deres udbytte af projektet:

”Min situation er vendt helt rundt i dag. Jeg har været helt nede, men føler nu, at jeg er på vej op igen.”

... én måned hér har givet mig mere end tre år i kommunen...

Den jævnlige og gensidigt forpligtende voksenkontakt har gjort det muligt ikke kun at identificere individuelle fremtidsdrømme og -mål, men, hvad der er mindst ligeså vigtigt, også at identificere de afgørende *barrierer* for målopfyldelse og personlig udvikling. En af de forholdsvis bogligt stærke deltagere fortæller:

”Det er samtalerne med vejlederne, der har betydet mest for mig – ikke det faglige. De har opklaret nogle ting omkring mig selv og hjulpet mig videre.”

Også vejlederne oplever, at langt de fleste deltagere udvikler sig i løbet af projektperioden. Der er ofte tale om en udvikling, der ikke er umiddelbar dokumenterbar, men ikke desto mindre af meget stor betydning for de unges liv.

”Vi rykker alle dem, der har deltaget i mere end 4-5 uger. Det kan bare være svært at dokumentere. Vi kan se forandringen fra usørgede unge til rene, soignerede mennesker. Det er svært at dokumentere overfor kommunen.” (Vejleder)

3.3 **Mål 3: 65 % af de unge i uddannelse – dokumentationsproblematikken**

Endelig har det været et klart mål for projektet, at samtlige unge får udarbejdet en personlig uddannelsesplan, og at 65 % af de unge i løbet af projektperioden *tilmeldes* en ungdomsuddannelse. Endvidere er det målsætningen, at de unge i opfølgingsåret på ungdomsuddannelsen skal demonstrere *ejerskab* for valg af uddannelse og aktivt indgå i et samarbejde med projektets og den respektive uddannelsesinstitutions vejledere med det formål at *gennemføre* uddannelsen.

For de resterende 35 %, der ikke påbegynder en ungdomsuddannelse direkte efter projektperioden, skal der etableres alternative tilbud efter samråd med berøgende myndighed.

En særlig udfordring i forbindelse med evalueringen af projektet har været at gøre status over deltagersituationen. De lokale projektledere har i mange tilfælde haft svært ved at følge de unge efter deres udslusning fra projektet – og dermed at dokumentere projektets målrealisering eller mangel på samme. Det skyldes ikke mangel på velvilje eller engagement fra vejledernes side, men primært at visse unge afviser den opfølgende kontakt. Det har således ikke været muligt for evaluatoren at skabe sig et komplet billede af projektets målrealisering på dette punkt.

Den bedste dokumentation på resultater foreligger efter afslutningen på det første TTF-forløb, hvor AOF Nord gennemførte en målopfyldelsesevaluering. Evalueringen viste, at ud af de 54 visiterede deltagere til TTF 1 havde 62 % gennemført uddannelsesdelen på projektet, mens 14 % var blevet udsluset før tid, og 24 % var faldet fra. Denne gennemførelsesgrad blev af projektledelsen vurderet tilfredsstillende, målgruppens karakter taget i betragtning.

Midtvejsevalueringen viste endvidere, at hovedparten (75 %) af de unge, der havde *gennemført* undervisningsdelen på TTF 1 rent faktisk påbegyndte en ungdomsuddannelse. 6 % havde fået arbejde, og 3 % var i gang med anden uddannelsesforberedende aktivitet. Endelig var 16 % udsluset til andre aktiviteter.

Samlet set kom 46 % af de unge, der blev visiteret til projektet, dengang i gang med en ungdomsuddannelse, mens 4 % fik arbejde, 10 % kom i gang med anden uddannelsesforberedende aktivitet, og 2 % blev udsluset til andre aktiviteter. Endelig afbrød 38 % forløbet i TTF 1.² Det forholdsvis store frafald dækker ifølge projektgruppen over, at en stor del af deltagerne aldrig reelt påbegyndte TTF-forløbet eller kun var der nogle på dage/timer. Eksempelvis kom fire af de unge i arbejde, inden projektet nåede at komme i gang.

Evaluators forsøgte med udgangspunkt i ovennævnte statusbillede tegnet i august 2006 at følge op på deltagerne fra det første TTF-forløb med henblik på at måle fastholdelsesgraden. Nedenfor opridses først deltagerens status i december 2006. Herefter præsenteres deltagerens status i maj 2007. Begge opgørelser er baseret på tilbagemeldinger fra de fire lokale tovholdere.

Brønderslev:

- **Status december 2006:** 16 deltagere var tilmeldt, men én mødte aldrig op. Ud af de 15 har otte påbegyndt en uddannelse, fire har fået arbejde, én var panisk angst, én flyttede fra byen, og én er blevet eftervisiteret til psykiatrisk dagtilbud.
- **Status maj 2007:** Information på 12 deltagere. Fem er i uddannelse (herunder Skolen Hammer Bakker), fire har stoppet uddannelsesforløb (to pga. barsel). Endelig er én blevet sygemeldt, og to har ikke været mulige at få kontakt med.

Frederikshavn:

- **Status december 2006:** 14 deltagere var tilmeldt, hvoraf tre aldrig mødte op. Ud af de 11 deltagere faldt én fra tidligt, én flyttede og én fik løntilskudsjob, dvs. at der reelt kun er ni deltagere, som har gennemført forlø-

² Kilde: AOF Nords interne midtvejsevaluering gennemført august 2006.

bet. Ud af de ni har fem påbegyndt en uddannelse, og en har fået arbejde. Det er for evaluator uvist, hvad der er sket med de sidste tre.

- **Status maj 2007:** Information på otte deltagere. Én er fortsat i uddannelse, fem er i job (heraf to ordinært/ustøttet), én er på barsel, og én laver ikke noget (ustøttet).

Hobro:

- **Status december 2006:** 13 deltagere var tilmeldt, men to faldt fra inden opstart pga. depression. Ud af de 11 er to påbegyndt en uddannelse, tre har fået arbejde, én er flyttet, én er kommet i psykiatrisk behandling, én er kommet på afvæning, én er smidt ud af projektet, og to har ikke kunnet fastholdes (den ene pga. neuropsykologiske problemer).
- **Status maj 2007:** Information på fire deltagere. To er på kontanthjælp, én er på barsel, og én er i aktivering.

Aalborg, Nørresundby:

- **Status december 2006:** 11 deltagere var tilmeldt ved forløbets start, men to mødte aldrig mødte op, og to blev smidt ud pga. vold. Ud af de syv er fem påbegyndt en ungdomsuddannelse.
- **Status maj 2007:** Information på syv deltagere. To er i uddannelse, tre er på kontanthjælp, én er fortsat på TTF 2, og endelig deltager én på TAMU-forløb i Aalborg.

Som det fremgår, har det været svært for de lokale tovholdere at fremskaffe information på alle deltagere fra TTF 1. Der foreligger heller ikke på nuværende tidspunkt dækkende dokumentation på, hvordan situationen i dag (oktober 2007) ser ud for den gruppe af unge, der begyndte på TTF 1. Det betyder, at en komplet opfølgning og vurdering af projektets langsigtede effekter ikke er mulig.

På trods af den mangelfulde dokumentation må det konstateres, at projektet ikke har realiseret sin målsætning om, at 65 % af de unge skulle i gang med en ungdomsuddannelse. Dokumentationsproblemet opstår primært omkring de forholdsvise ressourcetsvage unge, der ikke ønsker kontakt med projektet, hvorfor manglende viden om en person må tolkes som et dårligt tegn.

Endelig skal det imidlertid fremhæves, at der for en stor del af de unge er etableret alternative tilbud, som fx psykologhjælp og andre behandlingstilbud. Dette beskrives i yderligere detaljer i afsnit 3.3.

3.4 **Opsamling – målgruffeforskydning som ny præmis**

Samlet set må det konstateres, at projektet kun delvist har realiseret sine målsætninger, som de var fremsat i projektbeskrivelsen. Projektet har i høj grad realiseret sine målsætninger om dels at hjælpe de unge til en afklaring af personlige ressourcer, interesser og udviklingsmål, dels at udvikle de unges faglige, sociale og personlige kompetencer. Succeskriteriet om, at 65 % af deltagerne i løbet af projektperioden skal være tilmeldt en ungdomsuddannelse, er imidlertid ikke efterlevet. De unge er således ikke i lige så høj grad som ønsket kommet i gang med en uddannelse, ligesom endnu færre tilsyneladende har haft ressourcer til at gennemføre en uddannelse.

Det er vigtigt, at projektets målrealisering ses i lyset af, at projektets faktiske målgruppe har været væsentligt 'tungere' end den oprindeligt beskrevne. Den mest ressourcestærke del af deltagerne (dvs. den oprindelige målgruppe) har klaret sig godt og har i høj grad set projektet som "det sidste skub" til at komme videre og i gang med en uddannelse. Mange af de øvrige unge har imidlertid haft svære sociale og psykiske problemer, som har krævet mange ressourcer og en anden type indsats end den rent uddannelsesforberedende. For mange af disse har en målsætning om uddannelse således ikke været realistisk inden for den relativt korte tidsramme, projektet udspiller sig i.

Set i forhold til den mere udfordrende målgruppe er det den samlede holdning blandt projektleder, projektmedarbejdere og evaluator, at projektet har været succesfuldt. Mens succeskriteriet for de mest ressourcestærke har været uddannelse, gør dette sig imidlertid ikke gældende for den mere udsatte del af målgruppen. Her har succeskriteriet i mange tilfælde været at komme til en afklaring af sociale og/eller psykiske barrierer for gennemførelse af uddannelse eller varig beskæftigelse – og i forlængelse heraf visitering til relevant hjælp og behandling. Projektets aktører har således i praksis taget højde for målgruppens forskelligartethed – og har formået at tilpasse indsatsen til den enkelte unges behov.

4. VURDERING AF PROJEKTETS METODER

I dette kapitel vurderes det, hvilke af projektets indsatser, tilgange og metoder, der har vist sig særligt effektive i forhold til målgruppen. Først præsenteres imidlertid en teoretisk forståelsesramme, som (fra evaluators perspektiv) gør det muligt bedre at forstå projektets virkningsmekanismer. Det teoretiske perspektiv indeholder således et redskab til fortolkning af samtalerne med projektets professionelle og ikke mindst projektets unge.

4.1 Teoretisk forståelsesramme

Formålet med uddannelse og læring tænkes ofte som den lærendes forberedelse til deltagelse i samfundet og det gode liv, med en balance i læringen mellem sociale, kognitive og følelsesmæssige aspekter. Alligevel synes kognitive aspekter ved uddannelse i mange tilfælde at være (over-)repræsenteret i en grad, der gør det svært for nogle unge at fungere i uddannelsessystemet. Disse unge var som udgangspunkt målgruppen for projekt TTF. I praksis har projektet dog også omfattet unge, for hvem det er forbundet med store vanskeligheder alene at leve og fungere i samfundet.

Projekt TTF har haft til hensigt at udvikle alle læringsaspekter hos de unge deltagere med et overordnet udgangspunkt i relations- og ressourcorienteret pædagogik. Denne pædagogik har som sit formål at styrke den enkelte unges læring samtidig med, at den unge ledes ind i samfundets fællesskab. I den pædagogiske relations- og ressourcetænkning og metodik, som TTF-projektets vejledere angiver som projektets overordnede udgangspunkt, kan man genkende pædagogiske principper oprindeligt udviklet i forbindelse med ”ICDP-programmet”³.

ICDP er et forebyggelsesprogram med det oprindelige formål at forhindre omsorgsvigt og misbrug af børn. Projektets principper er dog udviklet til også at rette sig mod pædagogisk og socialt arbejde med unge mennesker. Centralt for programmet i dag er også et ønske om at udvikle kommunikationen mellem bar-

³ International Child Development Programme, beskrevet bl.a. i An introduction to the ICDP programme, Karsten Hundeide 2003. Artiklen kan downloades herfra:
[http://www.icdp.info/Introduction%20to%20the%20ICDP%20Program1.pdfhttp://www.icdp.info/to download page.htm](http://www.icdp.info/Introduction%20to%20the%20ICDP%20Program1.pdfhttp://www.icdp.info/to%20download%20page.htm)

net/den unge og tilknyttede omsorgspersoner og at udvikling/læring tager udgangspunkt i den unges kulturelt betingede ressourcer.

Det oprindelige grundlag for programmet var en sammenfatning af indsigter fra bl.a. kulturel udviklingspsykologi og nyere spædbørnsforskning. Viden herfra henviser til en form for forskrifter for omsorgspersonens praksis i forhold til den unge. Disse forskrifter er bl.a. tre ”*dialogniveauer*”, som henviser (simplificeret) til ”*otte samspilstemaer*”.

I denne relationspædagogiske tænkning betragtes det gode samspil mellem voksen og ung som en relation, der udvikler sig gennem de tre dialogniveauer på samme tid: En *følelsesmæssig*, *meningsskabende* og en *guidende dialog*. Disse flyder sammen i den praktiske hverdag, og kan umiddelbart synes som selvfølgeligheder for mange, men den ”*relationskompetente voksne*” er i stand til at reflektere over og udvikle sin praksis ud fra tre overordnede indfaldsvinkler (illustreret nedenfor).

Dialogtype	Samspilstemaer (vejlederens handlinger)
Den følelsesmæssige	<ol style="list-style-type: none">1. Viser positive/ kærlige følelser.2. Følger den unges initiativ.3. Taler (vedholdende) med den unge.4. Roser den unge og giver anerkendelse
Den meningsskabende	<ol style="list-style-type: none">5. Hjælper den unge til at fokusere sin opmærksomhed.6. Formidler mening med entusiasme i forhold til den unges oplevelser.7. Udvider og beriger den unges oplevelser ved at sammenligne, forklare og fortælle.
Den guidende	<ol style="list-style-type: none">8. Hjælper den unge til selvkontrol:<ol style="list-style-type: none">a. Regulerer handlinger trin for trin.b. Sætter grænser på en positiv mådec. Ved at udpege alternativer.

Inspireret af Hundeide 2003

Derigennem søger vejlederen at hjælpe den unge til inklusion i samfundet gennem såvel kognitiv som social og følelsesmæssig udvikling, hvori den unge selv betragtes som en aktiv partner snarere end en passiv ”elev”.

I en virkningsevaluering søges at isolere de ”mekanismer”, som får en intervention til at virke med et (positivt) resultat til følge. Således har evaluatoren i modellen nedenfor søgt at illustrere, hvorledes *grundlaget* for deltagerne i TTF projektets udvikling kan forstås ud fra ICDP-programmets relationspædagogiske og

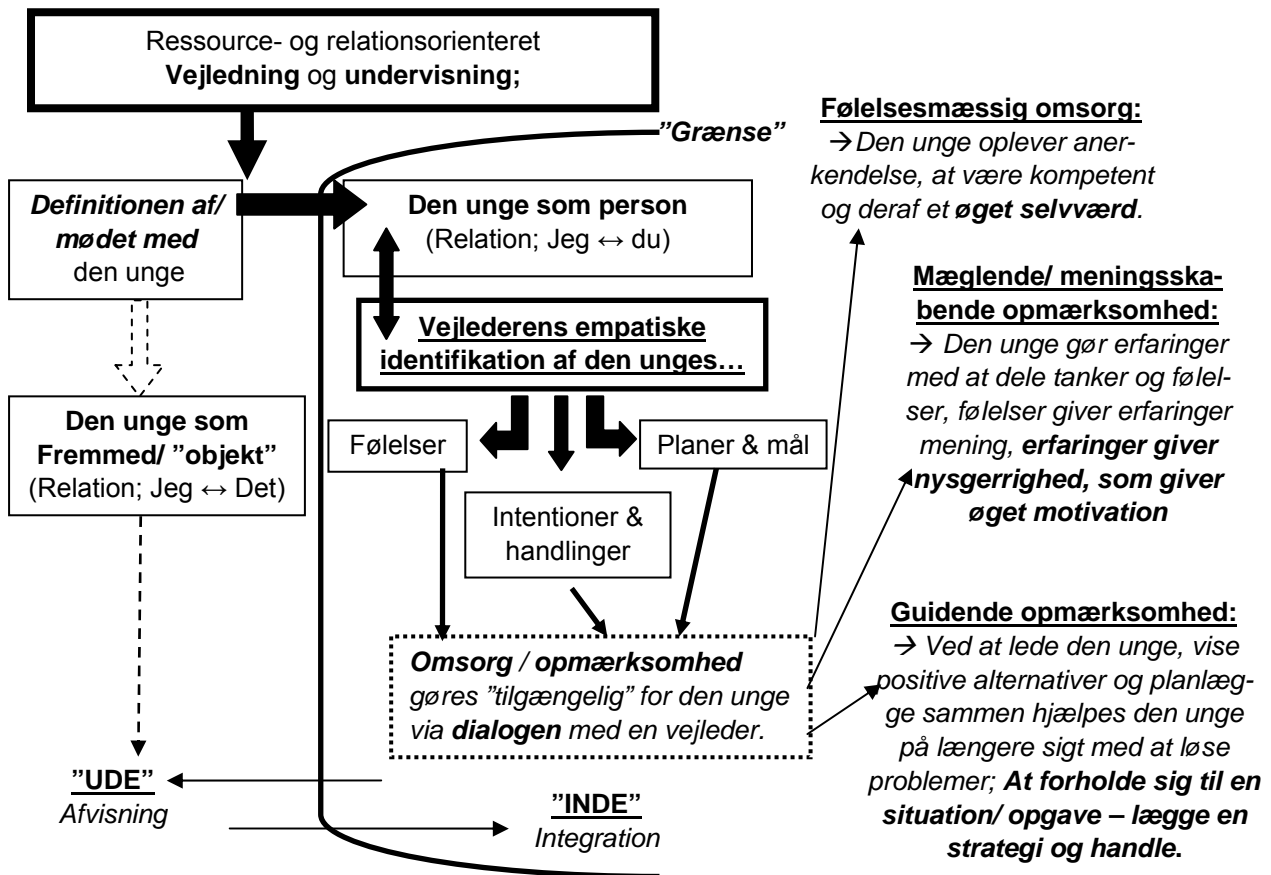
ressourceorienterede tilgang til læring og udvikling. Ud over at være baseret på Hundeides (2003) model af ”Zone of intimacy” er modellen ligeledes skabt ud fra de grundlæggende forståelser som kan spores i TTF-projektets beskrivelser samt hos TTF projektets ansatte og de tilknyttede unges oplevelser. Disse forståelser kan opsummeres til at være bl.a.:

- At al læring og udvikling er relationel betinget
- At man ikke kan integrere nogen eller noget, der er negativt defineret
- At mennesker bedst motiveres til udvikling og forandring, når vi mødes af anerkendelse og påskønnelse.

I modellen nedenfor illustreres (metaforisk) betydningen af, at vejlederen *definerer/møder* projektdeltageren som en hel *person* snarere end en klient eller på anden vis et ”*objekt*”. Denne definition er grundlæggende for vejlederens indlevende/ *empatiske identifikation* med projektdeltagerens 1) følelser via omsorg og 2) intentioner, handlinger, planer og mål via anerkendende opmærksomhed.

Figur 1: Illustration af vejlederens forsøg på inklusion af den unge⁴

⁴ Illustration inspireret af Hundeide 2003 (”Zone of intimacy”)

Alle mennesker identificerer sig (selvfølgelig) ikke i lige høj grad empatisk med alle andre mennesker, men i relationspædagogisk tænkning er integration/ inklusion nødvendig for at læring og udvikling kan finde sted. Derfor er den empatiske identifikation helt grundlæggende for læring og udvikling i dette perspektiv. Det er den, fordi de personer, som befinder sig *inden for* "grænsen" af en persons "fortrolighedssfære"/ intimsfære, er de, som personen i højere grad vil involvere sig i, føle empati med og lære noget af. Imens vil personen i højere grad føle ligegyldighed i forhold til personer udenfor zonen. Den empatiske identifikation finder i højere grad sted, ifølge Hundeide, når nogle grundlæggende forhold er til stede. Disse er bl.a.:

- Når vejlederen faktisk er *i stand til* at genkende deltagerens følelser – vejlederen kan kun *genkende* følelser indenfor dennes egen "følelsesmæssige rækkevidde."
- Når vi er direkte involverede ansigt til ansigt og derved aktivt ekspresivt kan reagere på den andens udtrykte følelser.
- Når det er relevant i situationen – vejlederen kan kun identificere sig, hvis vedkommende har (psykisk) overskud til at gøre det i situationen.

Hvis vejlederen har travlt, eller er optaget af noget andet, er identifikationen ikke mulig.

Således forstås den positive virkning af projektaktiviteterne – deltagernes lærings- og udviklingsmæssige progression – som helt afhængigt af vejlederens/lærerens *evne* (mekanisme) til at blive integreret i eller at overskride den lærenedes intimsfære/ fortrolighedszone ("zone of intimacy"). Her skal det *at overskride* forstås i en positiv betydning, idet denne overskridelse ikke kan *fremtvinges*, men er afhængig af og et udtryk for projektdeltagerens accept. Deltageren kan når som helst igen *afvise* identifikationen og således sende vejlederen ud af zonen.

4.2 **Analyse og vurdering af metoder og virkningsmekanismer**

I de følgende afsnit analyseres og vurderes projektets forskellige elementer med udgangspunkt i den teoretiske forståelsesramme.

4.2.1 *Vejledere som "relationskompetente livsmentorer" – Følelsesmæssig, meningsskabende og guidende dialog*

Vejlederne har spillet en meget vigtig rolle for projektets deltagere, og der er i langt de fleste tilfælde blevet opbygget en meget væsentlig tillidsrelation mellem vejlederne og de unge. Denne relation synes at være altafgørende for udviklingen af de unge og i det hele taget projektets positive resultater.

Alle deltagere fremhæver i deres karakteristik af vejlederne den interesse, vejlederne har vist dem, og den tid, de har stillet til rådighed – tid til vejledning, tid til faglige samtaler og ikke mindst tid til nærvær og personlige samtaler. To deltagere fortæller uafhængigt af hinanden:

"Jeg har næsten altid talt for døde øren til mine sagsbehandlere. Sagsbehandlere kan være meget kyniske og skeptiske over for alt, hvad man siger til dem. Her (red.: på projektet) er der rent faktisk nogle, der er ude på at hjælpe én, og som forstår én!"

... de (læs: vejlederne) har menneskelig forståelse og behandler os med respekt... de har en ægte interesse...

Disse kan ses som eksempler på, hvorledes projektets deltagere oplever den positive virkning af vejledernes "relationskompetence" i praksis. Denne oplevelse er ikke tilfældig, da vejlederne netop tillægger relationspædagogiske kommunikative principper stor vægt i deres vejledning og generelle relation til de unge.

Således giver vejlederne selv eksempler fra deres praksis, som umiddelbart kan forstås ud fra ICDP-programmets samspilstemaer. Herunder gives eksempler på "følelsesmæssige" tilgange til samspil med de unge i vejledernes handlinger -

Med udgangspunkt i positive/ kærlige følelser følger vejlederne den unges initiativ og kommunikerer anerkendende med de unge:

”Det første møde er vigtigt. Der påbegynder vi at opbygge den første tillid. Vi snakker om det, de unge interesserer sig for. ’Hvad kunne du tænke dig?’ – ikke hvad projektet går ud på” (Vejleder).

”Det er vigtigt, at de unge oplever, at vi voksne interesserer os for deres liv som helhed. Vi skriver til dem, at vi savner dem frem for, at vi er sure over, de ikke er dukket op til undervisning. Vi er bekymrede, når de er syge, ikke anklagende” (Vejleder)

Ligeledes giver vejlederne eksempler på ”meningsskabende” og ”guidende” samspilsformer i deres handlinger i forhold til de unge:

”Vi gør dem opmærksomme på, at vi har bemærket deres reaktioner på, hvorfor de eksempelvis lige pludselig skrider fra undervisningen. Vi får dem til at sætte ord på, hvorfor de skrider.[...] Vi accepterer ikke hvad som helst. Det ser de andre i gruppen også”.
(Vejleder)

Vejlederne søger således at give mening til de unges oplevelser ved at beskrive og få den unge til at beskrive de fælles oplevelser og ved at vise følelser og entusiasme. Dette er ligeledes grundlæggende relationspædagogiske principper, som kan genkendes i vejledernes praksis – at følelser giver de unges erfaringer mening – på godt og ondt – ligesom de støtter hukommelsen/ læringen. Vejlederne bringer også begrebet ”empowerment” (~mestring) på banen, både som metode for vejledernes praksis og mål for de unges udvikling:

”Vi har omsorg for de unge [...] Det er de unge selv, der skal tage aktivt del i arbejdet [...] De unge skal selv tage ansvar. Man skal lære at sige ’jeg’ – man har selv ansvar, det er ikke altid systemet og andres skyld” (Vejleder).

Ifølge vejlederne er der stor forskel på, hvordan de unge accepterer denne form for voksenkontakt. Nogle er skeptiske i længere tid, mens andre er hurtige til at sænke paraderne. Vejlederne gør dog, som de gør, for at få de unge til at føle, at de er vigtige, bliver hørt og anerkendt – følelser som skal have positiv virkning på de unges selvværd. En tilgang som for flere af de unge har virket efter hensigten (jf. afsnit 3.2.2).

Deltagerne oplever umiddelbart vejledningen som grænseoverskridende. Således fortæller flere deltagere, at vejlederne nogle gange ”går for tæt på”. Fx når der tages direkte kontakt til deltagerne, der udebliver, eller når samtalerne bliver

meget personlige. Langt de fleste deltagere er imidlertid enige om, at den intensive kontakt grundlæggende er positiv. Deltagerne mener generelt, at dette blot er et udtryk for vejledernes interesse for dem. Ofte er det for flere deltagere det sidste ”spark i røven”, som mange efter eget udsagn har brug for, for at komme ud af dårlige vaner og ind i en bedre udvikling.

4.2.2 *Målrettet og individcentreret undervisning*

I individcentreret læring, som praktiseres i projekt TTF, fokuseres på den lærende og dennes evner og behov, undervisningen i TTF-projektet baseres derfor i høj grad også på de unges interesser og ønsker. Når der i læringen tages udgangspunkt i interessen og den enkelte unges liv, er det for at skabe meningsfulde forbindelser til den unges verden, hvilket i relationspædagogisk perspektiv tænkes at sikre en høj grad af retention (bibeholdelse) af det lærte hos projektdeltageren. Eksempler på denne tilgang til læring illustreres herunder af vejledernes udtalelser:

”Vi underviser i hold, men vi gør tingene individuelt. Der, hvor vi kan se, at det virker, er der, hvor vi ikke underviser for holdet, men har tilpasset materialer og undervisning til den enkelte”. (Vejleder)

”Vi har nedprioriteret skoleundervisning. Det er mere samfundsfaglig undervisning [...] De unge er ikke nødvendigvis bevidste om, at de får undervisning, men de er opmærksomme på, at de lærer noget. Vi skal ikke undervise dem men give dem lysten til at lære”. (Vejleder)

Alle de deltagere, evaluator har talt med, udviser stor tilfredshed med den tilbudte undervisning. Særligt det stærke fokus på differentiering af undervisningen i forhold til individuelle behov, styrker og svagheder fremhæves som positivt. For mange har projektet og de pædagogiske metoder således betydet, at skoletrætheden og et ofte negativt billede af skolegang er blevet overvundet. Der har været fokus på at give de unge en række succesoplevelser og således mere selvtillid og lyst til læring. Nedenstående citater illustrerer deltagernes oplevelse af undervisningen:

”Lærerne presser os, men på en god måde. Jeg har opdaget, at jeg faktisk godt kan finde ud af noget. Jeg har fået meget mere selvtillid og mod til at begynde på en uddannelse”.

Lærerne er gode til at forklare og finde det niveau, man skal have. De har fået dem med, der ikke gad og ikke troede, at de kunne.”

Generelt roses underviserne for at have blik for og acceptere, at deltagerne har forskellige måder at lære på, hvilket en af deltagerne giver udtryk for i nedenstående:

”Man skal gøre forskel for at behandle folk ens.”

Vejlederne har efter eget udsagn haft meget fokus på, at undervisningen i forbindelse med TTF ikke skulle være forbundet med nogen former for tvang i forhold til de unge, men derimod skulle være styret af de unges interesse. Enkelte fremhæver det imidlertid som en ulempe, at deltagernes faglige og sociale forudsætninger har været meget forskellige. Det har betydet, at alt ikke har været lige relevant hele tiden. Ligeledes er der indimellem brugt meget tid på at få folk til at koncentrere sig og sidde stille. Det påpeges således af flere deltagere, at underviserne gerne måtte have stillet flere krav og krævet mere ’disciplin’. En deltager forklarer:

”Lærerne skulle være lidt mere hårde over for folk. Det ville give folk mere pl, hvis de blev trukket for en dag, når de er blevet væk”.

Vejlederne peger ligeledes på udfordringer forbundet med forskelle i deltagernes faglige niveau og det løbende optag på projektet, der stiller yderligere krav til undervisningsdifferentiering. Det diskuteres i den forbindelse, om et fremtidigt TTF i højere grad skulle niveauintdeles, således at der oprettes et hold for de ressourcestærke og et for de meget ressource svage. Eller alternativt, at projektet fremover kun rettes mod den oprindelige, forholdsvis ressourcestærke målgruppe. Mens der er forskellige holdninger til en eventuel niveaudeling, synes der at være enighed om, at den svage målgruppe ikke hverken kan eller skal vælges fra. En vejleder udtaler:

”Vi skal fortsætte med den brede målgruppe. De har ikke andre tilbud og vi KAN hjælpe dem. Vi kan evt. køre det som to sideløbende hold. Vi skal tage hånd om alle, men de skal hjælpes på forskellige måder.” (Vejleder)

4.2.3 *Netværk og socialt liv*

Det har vist sig at være vigtigt for mange deltagere, at de via projektet har fået et godt socialt netværk. Alene det at skulle op til noget hver morgen og møde andre mennesker har virket motiverende. Herudover betragtes det som meget positivt, at dagene oftest er begyndt med fælles morgenmad. En deltager fortæller:

”...jeg har aldrig været så stabil som nu.”

Selvom det langt fra er alle, der lige flittigt har benyttet sig af tilbuddet om ”netværkscafé” og ”sommerskolen”, udviser de deltagere, der har deltaget, stor glæ-

de og tilfredshed med aktiviteterne. Særligt udflugterne og bowlingaftenerne fremhæves som et spændende afbræk fra hverdagen og som gode muligheder for at møde unge fra de andre lokalafdelinger. Generelt lægges der meget stor vægt på den særlige samværsform, der har været på mange af holdene. Citatet fra en deltager nedenfor illustrerer:

... der er ingen, der bliver holdt udenfor eller mobbet, men samtidig kan man holde sig selv udenfor, hvis man har en dårlig dag.

Den forholdsvis begrænsede tilslutning til de 'frivillige' sociale arrangementer, som har ligget ud over projektets kerne, illustrerer, at dele af deltagergruppen i høj grad har manglet ressourcer og motivation til at engagere sig i projektet ud over det strengt nødvendige. Tilbuddene om både netværkscafé og sommerskole har dog været til stor gavn for de unge, der har haft overskud – og som har savnet og efterspurgt et større socialt netværk.

Udover de rent intuitive fordele, som de unge kan have af et styrket socialt liv via projektet, ligger der også en mere teoretisk betragtning til grund for projektets tilbud. De sociale aktiviteter, der rækker ud over projektets vejlednings- og undervisningselementer, kan læses som samspilstemaer knyttet til den *følelsesmæssige* dialogtype. Den unge får gennem de mange sociale tilbud bekræftet, at vejlederen ikke blot er en professionel, men også en allieret der udviser engagement, følger den unges initiativ og taler vedholdende med den unge. Det kan være med til at bevare vejlederens adgang til den unges fortrolighedszone ("zone of intimacy") og således muligheden for fortsat også at føre både menings- skabende og guidende dialog med den unge.

4.2.4 *Praktik og brobygning – trygge forsøg med fremtiden*

Mange af de unge har via projektet enten været i praktik hos en virksomhed (fx baker, smed, supermarked, tandlæge mv.) eller deltaget i et brobygningsforløb hos en uddannelsesinstitution (fx frisøruddannelsen på Teknisk Skole, Handelsskole mv.). Samtlige har fået det tilbudt og er blevet opfordret til det, men en del af deltagerne har imidlertid ikke haft specifikke ønsker til et forløb.

For hovedparten af deltagerne har deres praktik og/eller brobygningsforløbet været en god mulighed for at afprøve deres fremtidsønsker. For praktikforløbene fremhæves det som meget positivt, at deltagerne har følt sig som en del af fællesskabet på arbejdspladsen eller på skolen. De fleste mener, at de har lært meget af forløbet, og er blevet bekræftet i enten, at det er den rigtige vej at gå for dem – eller i få tilfælde den forkerte.

Brobygningsforløbene har været tilrettelagt således, at den unge har haft mulighed for at have en vejleder med som støtte under hele forløbet. Det har for flere været en fantastisk mulighed for – på en tryk måde – at prøve kræfter med en

lidt ”farlig” uddannelsesverden. En deltager, der har været på et todages brobygningforløb på Teknisk Skole fortæller:

”Jeg er meget genert og havde nok ikke turdet tage derud, hvis jeg ikke havde haft min vejleder med. Det betød rigtig meget for mig, da alle de andre jo kendte hinanden i forvejen.”

Citatet illustrerer igen betydningen af relationspædagogikken. Gennem både en *følelsesmæssig, meningsskabende og guidende* dialog bidrager vejlederen til at fokusere den unges opmærksomhed, udvide og berige den unges oplevelser og ikke mindst formidle mening i forhold til oplevelserne (jf. teorien beskrevet i afsnit 4.1).

Mange af de adspurgte deltagere fortæller, at besøget på uddannelsesinstitutionen gav dem mere lyst til rigtigt at gå i gang med en uddannelse. Samtidig er det holdningen, at det har øget sandsynligheden for, at de senere hen kan gennemføre uddannelsen, fordi de nu ved, hvad de går ind til.

4.2.5 *Perron 1-2 – de unge som mentorer*

Flere af de deltagere, evaluator har talt med, har deltaget i det såkaldte ”Perron 1-2”-forløb. Disse er kendetegnet ved 1) allerede at have deltaget i ét TTF-forløb, men ved endnu ikke at være klar til at påbegynde en uddannelse, eller 2) ved at have brug for særlig støtte og forberedelse inden et kommende TTF-forløb.

Der har vist sig at være stor efterspørgsel efter Perron 1-2 forløbene. Det skyldes ikke mindst målgruppens karakter, der har betydet, at mange har haft brug for mere end de afsatte 18 uger på projektet. Mange har således deltaget i flere TTF-forløb, enten i umiddelbar forlængelse af hinanden eller afbrudt af mellemliggende forløb i uddannelsessystemet eller erhvervslivet.

Deltagelsen i Perron 1-2 har, som antaget, vist sig at være et glimrende tilbud til begge målgrupper. Den førstnævnte gruppe får styrket deres selvtillid væsentligt ved at fungere som en slags ”mentorer” for de nye deltagere, mens begge grupper bliver bedre fagligt og personligt rustet til at gennemføre det efterfølgende TTF-forløb (og forhåbentlig senere en uddannelse).

4.2.6 *Sund kost og motion som energikilder*

Det sidste element i projektet, som synes at spille en vigtig rolle for deltagerne, har været det gennemgående tema om sund kost og motion. Flere af deltagerne var i udgangspunktet skeptiske over for temaet for som en pige udtaler, var det hendes umiddelbare holdning, at *”der var ingen, der skulle fortælle mig, hvad jeg skulle spise”*. Vejlederne har også oplevet modstanden:

” Det har været et langt, sejt træk det her med kost og motion”.
(Vejleder)

Det viser sig imidlertid, at alle de unge, evaluator har talt med, set i bakspejlet synes godt om kostvejledningen og turene i motionscenter. En deltager fortæller om idéen bag temaet: *”Jo bedre form – jo bedre psyke”*. Generelt bekræfter udtalelserne fra de unge projektets forudgående forventninger om, at en sundere livsstil kan give mere koncentration og bedre indlæringssevner.

Selvom deltagerne generelt har været glade for det sunde og stabile fokus på kost fremhæves det af flere, at indkøbene i projektregi ikke altid har været lige sunde. Det skyldes dels, at de unge selv har været med i planlægningen, dels at der har været begrænsede ressourcer til sunde madvarer. Samtidig har det været en udfordring at skabe reelle livsstilsændringer, der rækker ud over projektet. Flere erkender således, at de ikke selv får taget sig sammen til at ændre deres personlige vaner. I den sammenhæng er resourcespørgsmålet heller ikke irrelevant, som citatet nedenfor illustrerer:

”Jeg har ikke råd til at gå i motionscenter, men jeg ville egentlig gerne.”

Endelig har det af flere været påpeget, at indkøb og madlavning en overgang fyldte for meget og tog fokus fra de mere substantielle dele af projektet. I løbet af projektperioden er der derfor truffet en ledelsesmæssig beslutning om at skære ned på denne del.

Vejlederne har følgende erfaringer fra forløbet med kost og motion i forhold til at opnå en positiv virkning hos deltagerne:

”Kosten skal være hyggelig, og det skal være noget, de selv kan lave derhjemme”.

”Kost og motion skal passe ind i deres hverdag og ikke opleves som en sur pligt.”

Også i forhold til området kost og motion skal man være opmærksomme på forskellen mellem målgrupper. Således fortalte adspurgte vejledere, at fokus på kost i mange tilfælde er det, der har fået meget udsatte unge til at møde op på TTF, fx i Ålborg, hvor flere deltagere var hjemløse, som ikke havde råd til mad. Vejlederne oplevede således, at mad blev en vigtig del af nogle deltageres hverdag, hvor den ikke tidligere havde været det. Vejlederne oplevede ligeledes kostens betydning på de unges adfærd, og at de unge snakkede om den forskel, maden gjorde for dem.

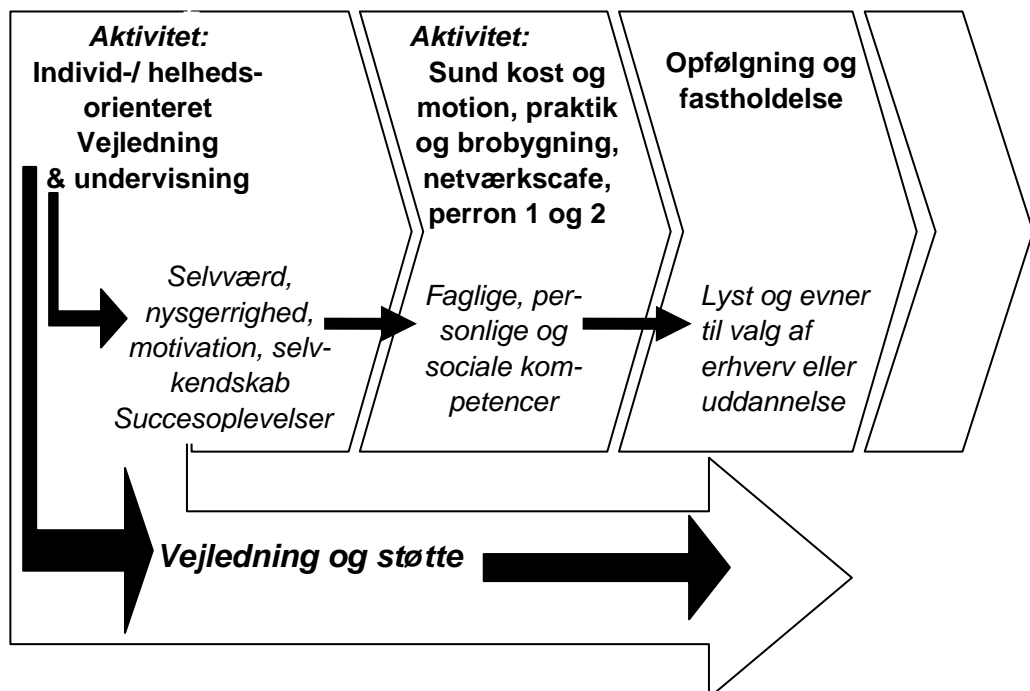
4.2.7 *Opsummering*

Gennemgangen af projektets aktiviteter og metoder har vist, at den teoretiske forståelsesramme baseret på relationspædagogisk tænkning kan være nyttig til fortolkning og analyse af centrale virkningsmekanismer i projektet. Analysen peger således på, at den holistiske og individuelle vejledning og undervisning af deltagerne har været altafgørende for projektets succes med de unge. Vejlederne er med en hhv. følelsesmæssig, meningsskabende og guidende dialog i de fleste tilfælde lykkes med at trænge igennem til deltagerens fortrolighedszone.

Via det ”nære” engagement fremmes deltagerens selvværd, motivation, nysgerrighed, oplevelser af succes og generelle lyst til læring, som er grundlaget for deltagerens udvikling af personlige, sociale og faglige kompetencer. På grundlag af disse kan deltagerens kompetencer i stigende grad udfordres i undervisningen og i form af besøg på uddannelsesinstitutioner eller praktik. Deltageren gives derved flere og flere muligheder for at udvikle sig hen imod lysten og evnerne til at forholde sig til egen situation og foretage et valg af uddannelse passende for interesser og evner.

Forbindelsen/ relationen til projektdeltagerens nærhed opretholdes gennem hele forløbet i form af individuel vejledning og vejledernes generelle personlige støtte hen imod deltagerens tiltagende autonomi og udslusning i samfundet.

Forløbets progression er søgt illustreret i modellen herunder.

4.3 **Barrierer for målopfyldelse**

Som det fremgår af ovenstående, synes projektets pædagogiske tilgang, indsatser og metoder i høj grad at appellere til de unge og virke efter hensigten. Som konstateret i kapitel 3 er der imidlertid en forholdsvis stor del af de unge, som ikke kommer i gang med (eller gennemfører) en uddannelse. Der eksisterer således en række barrierer for projektets målopfyldelse. I dette afsnit samles der op på de væsentligste.

For det første er målgruppeforskydningen af meget stor betydning. En del af de unge på projektet har således som nævnt været karakteriseret ved at have væsentlige problemer *ud over* ringe faglighed og svigtende motivation. Denne gruppe af unge har i betydeligt ringere omfang end unge fra den oprindelige målgruppe haft overskud til at påbegynde og gennemføre en uddannelse.

Herudover har det været en barriere, at flere unge bliver tiltrukket af arbejdsmarkedet. For nogle unge er det således meget svært at fastholde motivationen for et uddannelsesforløb, når man bliver tilbudt et job. En deltager forklarer, hvorfor hun droppede ud af en påbegyndt uddannelse:

”... jeg fik fast job i stedet – og det ville jeg hellere.”

Andre årsager til, at der droppes ud af uddannelsessystemet, er personlig usikkerhed i det formelle uddannelsessystem, manglende fleksibilitet i systemet samt manglende individuel støtte. Det illustreres i citaterne nedenfor, der alle kommer fra unge, der er droppet ud af en ungdomsuddannelse:

”... der er ikke nok hjælp og støtte på uddannelserne og i jobsituationer... der gives ikke den line/frihed, vi har brug for. Det er for stift. På TTF er man ikke skoletræt, men det bliver man i det formelle system.”

”Alice (TTF-vejlederen, red.) tog med den første dag (læs: på VUC). Det var rigtig godt. ... jeg ville gerne have haft endnu mere kontakt til Alice (fx telefonisk hver eller hver anden dag). Min dansklærer tilbød at komme forbi og hjælpe med lektier – men jeg brugte ikke tilbuddet. Jeg har behov for meget støtte, men jeg har svært ved at bede om det.”

”Jeg var ikke tilfreds med klassen. ... Jeg snakkede med Brian (TTF-vejlederen, red.) næsten hver dag. ... han opfordrede mig til at fortsætte og sagde, at jeg skulle give det en chance. Jeg havde møder og samtaler med ham ... men endte med at droppe ud.”

Som det fremgår af citaterne, er de pågældende unge droppet ud af uddannelsessystemet på trods af en forholdsvis intens vejledning fra TTF. I afsnittet neden-

for behandles spørgsmålet om fastholdelse og opfølgning af de unge i yderligere detaljer.

4.4 **Fastholdelse og opfølgning**

Projektet har som nævnt haft opfølgende kontakt til de unge i et år efter udslusningen i et forsøg på netop at yde den støtte, som de unge har brug for. Nedenfor beskrives først kontaktens form og omfang, dernæst betydningen af den opfølgende kontakt. Endelig fremsættes en række konkrete forslag til optimering af opfølgningen.

4.4.1 *Kontaktens form og omfang*

Kontakten mellem vejlederne og de unge har haft vidt forskellige former og omfang. For nogle har kontakten i perioder omfattet daglige telefonsamtaler og løbende møder, mens den i andre tilfælde har bestået af sporadiske telefonsamtaler og/eller sms-beskeder efter behov. Nedenfor fortæller en række deltagere om kontaktens form og omfang:

”Brian sender breve til mig med jobannoncer, men der er ikke rigtig noget af det, jeg gider.”

”Jeg fortsatte med at have meget kontakt til Kirstine (TTF-vejlederen, red.). Hun ringede meget til mig. En gang hver 14. dag eller en gang i måneden. Så snakkede vi om alt. Kontakten er blevet mindre og mindre. Jeg savnede den daglige kontakt...”

”... vi har mest kontakt via sms ... Ikke så meget telefon...”

”Vi havde kontakt løbende flere måneder efter – og jeg har deltaget i et par arrangementer. De ringede og spurgte, hvordan det gik.”

Det er som nævnt ikke alle deltagere, der har været interesseret i vejledernes forsøg på kontakt og opfølgning. Det gælder både nogle af de meget ressourcetsvage deltagere, der oplever kontakten som insisterende og anmassende, og nogle af de mere ressourcestærke unge, der klarer sig fint på en uddannelse. Det illustreres i citaterne nedenfor.

”Jeg har ikke kontakt med vejledere mere, men havde det lidt tid efter, jeg rejste. Jeg knyttede ikke bånd til vejlederne, for jeg vil gerne klare mig selv. Det irriterer mig at have folk til at rende mig i røven.”

”... det er kun til hyggesnak – jeg gider ikke, når de presser for meget på.”

”Jeg har afvist kontakten lidt. Jeg har ikke så meget brug for det. Jeg havde det godt, da projektet sluttede – jeg havde job og vidste hvilken uddannelse, jeg ville søge ind på. ... Jeg ved dog, at jeg altid kan ringe, hvis jeg har spørgsmål.”

4.4.2 *Betydningen af den opfølgende kontakt*

Opfølgningen har været af afgørende betydning for mange unge, mens andre som illustreret ovenfor har afvist kontakten. Vejlederne ser overordnet et mønster i, at de unge, der er *”negativt indstillede fra starten”* ikke er meget for den efterfølgende opfølgning. Til gengæld oplever vejlederne at de unge, der hurtigt *”knytter bånd”* tit har stor glæde af opfølgningen. Således afhænger både vejledningens og den efterfølgende opfølgnings udbytte af *relationen* der er skabt mellem den unge og vejlederen på projektet. Vejlederne påpeger dog vigtigheden af ikke at give op i opfølgningen - ligegyldigt hvor afvisende de unge er.

”I nogle tilfælde er vi den tætteste relation de har.” (Vejleder)

De adspurgte vejledere uddyber deres generelle tilgang til opfølgningen således:

”Man skal huske på for hvis skyld vi gør vores arbejde [...] Det skal ikke være for at vi kan krydse af, at vi har lavet opfølgningen men fordi de unge har brug for det.” (Vejleder)

Det er særligt den tryghed, der ligger i den vedvarende kontakt med en voksen, der fremhæves af de unge som positivt. Som en deltager siger:

”Det har betydet rigtig meget. Det giver en tryghed at snakke med dem.”

Endvidere har kontakten stor betydning, fordi den for de unge understreger, at deres forhold til vejlederen ikke blot er formel, men i mange tilfælde også meget personligt. To deltagere forklarer:

”Man har et andet forhold til de voksne her, fordi man har været på kursus med dem. De kender en på en anden måde, end andre voksne, jeg omgås. ... vi snakker både hyggesnak og om mine problemer. Vi snakker om lidt af hvert – også økonomi og andre praktiske ting. ... Vi snakker også meget om, hvordan jeg kommer i gang. Jeg skal lige selv på benene igen.”

”... de er gode til at spørge om de rigtige ting.”

Som det fremgår, synes det meget vigtigt, at kontakten med vejlederen ikke kun vedrører den unges problemer og udfordringer, men også har fokus på positive

aspekter af livet. Citatet nedenfor understreger den stærke relation, der kan opstå mellem vejleder og ung:

”Jeg har ikke brug for kontakten mere. Det går godt. Brian (TTF-vejlederen, red.) ringer stadig – og det giver mig en vigtig støtte. Man kan snakke med ham om alt. ... Jeg snakkede med Brian, når der var problemer på jobbet. Han besøgte mig også på jobbet. ... Jeg tror, at jeg vil have Brian som fortrolig i lang tid endnu.”

4.4.3 Forslag til bedre opfølgning

Som følge af den manglende fastholdelse af de unge i uddannelsessystemet har der i evalueringen været særskilt fokus på, hvordan opfølgningen på de unge kan styrkes.

Et gennemgående tema har i den forbindelse været, at mange unge gerne vil have endnu mere opfølgning og vejledning – og det gerne i mere formaliserede rammer. Det belyses i citaterne nedenfor:

”Jeg ville gerne have haft mere kontakt. Evt. et møde en gang i måneden. ... Det ville være rart, hvis vejlederne kunne støtte én gennem hele uddannelsesforløbet.”

”Det ville være en fordel med en personlig samtale hver 14. dag eller en gang i måneden. Man har stadig brug for at snakke efter TTF. Sms-beskeder er ikke nok. De får os ikke til at åbne os.”

”... obligatorisk mødepligt hver 7. eller hver 14. dag for at fastholde kontakten... for at sikre sig, at alle er på ”rette kurs”. Herud over jævnlig telefonisk kontakt. ...

Forslaget om mere formaliseret opfølgning og obligatorisk mødepligt nuanceres også af flere deltagere. Særligt sås der tvivl om, om der vil være bred opbakning til obligatoriske personlige møder. To deltagere udtaler:

”Obligatorisk mødepligt kan være en god idé, men det skal ikke gælde for alle (læs: de stærkeste). Det kan være godt for dem, der ikke er så bevidste om deres problemer.”

”Den løbende kontakt er god – hele tiden indtil uddannelsen er færdiggjort. ... Telefonisk kontakt er nok det bedste. Jeg tror ikke, opbakning til personlige møder er så god.”

Endelig påpeges det, at en mere effektiv opfølgning på de unge i mange tilfælde omfatter vejledning og hjælp i forhold til de dybereliggende sociale og psykiske problemer hos de unge. En ung fortæller:

”Man skal mere ind omkring og hjælpe personerne personligt, dem der har problemer med stoffer eksempelvis. ... Psykologhjælp ville være godt for nogen. ... Bo og Kirstine (TTF-vejledere, red.) gør alt, hvad de kan, men det er ikke alle, der vil hjælpes. Flere var tvunget på kurset, så man skal finde noget, der fanger den enkelte. Komme ind omkring interesseområder – også på fritidsområdet.”

Citatet illustrerer, hvor udfordrende målgruppen har været for projektet. En del af de unge har ikke aktivt valgt at være på projektet, men har set det som det mindste af flere onder. Denne gruppe har i særlig høj grad manglet motivation og er ikke gået i konstruktiv dialog med projektets vejledere. Problemstillingen uddybes nedenfor af to deltagere:

”Mange af dem, der deltog, kunne ikke få nok støtte. Mange kan ikke hjælpes. Mange er for dovne, de mangler mål og ved ikke, hvad de vil... Men vejlederne skal blive ved med at presse på og holde kontakten. De skal sendes i praktik og hele tiden motiveres. Dem, der er sværest at få fat på, skal vejlederne køre ud til. De vil gerne hjælpes – de skal bare kastes ud i det.”

”Det er svært at hjælpe dem, der ikke vil hjælpes. Man skulle måske opsøge de folk, der er langt ude, og som fx ikke tager telefonen. Mange har svært ved at tage imod hjælp, men ofte virker det, når vejlederen kommer på besøg. Det er bedre end ikke at gøre noget.”

I forlængelse af udtalelserne ovenfor skal det nævnes, at projektets vejledere i høj grad har praktiseret den konfronterende og opsøgende kontaktform, blandt andet i form af uanmeldte hjemmebesøg. Flere af de unge påpeger, at dette kan virke anmassende og endda grænseoverskridende, men langt de fleste er alligevel enige om, at det til tider kan være nødvendigt – og at projektets medarbejdere har brugt metoden fornuftigt. Det illustreres nedenfor:

”Vejlederne er gode til at kende deres grænser. Dem, der er blevet hentet om morgenen, har tit været sure, men det har nok været nødvendigt.”

For vejlederne har arbejdet med denne del af målgruppen ofte været en balancegang. På den ene side udtrykker deltageren ovenfor en pointe i at sige, at det netop er de 'sværeste', man skal bruge flest kræfter på. På den anden side har det været vigtigt ikke at overskride deltagerens personlige grænser. En deltager

afkræfter nedenfor, at vejlederne kunne have gjort mere for vedkommende i en meget hård periode:

”... nej, jeg var ikke klar til hjælp.”

Generelt synes deltagernes sociale netværk og familierelationer at spille en stor rolle for de unges motivation og vedholdenhed i forhold til udvikling og uddannelse. I flere tilfælde kan f.eks. en omklamrende mor eller en alkoholmisbrugende far således fremstå som en afgørende barriere for fremskridt hos de unge. Det synes i den forbindelse oplagt at eksperimentere med forskellige former for *inddragelse* af de unges netværk i projektet, for således at skabe en bredere opbakning til – og forståelse for den unges udfordringer og muligheder.

4.5 Opsamling og diskussion

4.5.1 Opsamling

Det samlede billede, der tegner sig, er, at projektets holistiske tilgang til de unge og den flerstrengethed af metoder, der er arbejdet med, i høj grad har vist sig gunstigt. Det er således vurderingen, at projektets tilgange og metoder langt hen ad vejen har været de rigtige, selvom målgruppen har været en anden end forventet – og selvom resultaterne ikke på alle områder er realiseret. Denne vurdering deles af en deltager:

”Jeg kan ikke forstå, at andre ikke er kommet i gang. De fik den bedste hjælp, man kunne få.”

At en forholdsvis stor del af de unge så alligevel ikke lykkedes i uddannelsessystemet skyldes en række forskellige barrierer. For det første den tunge bagage, som mange i målgruppen har vist sig at bære rundt på, der ofte suppleres med stof- og/eller alkoholmisbrug. I tillæg hertil kommer flere af de unge fra en baggrund, hvor arbejde og kortsigtet indtjening er højere agtet end uddannelse. En vigtig rolle for projektet har derfor været at identificere (og så vidt muligt afhjælpe) de sociale og psykologiske problemer, den unge har haft. Det er ofte en tidkrævende øvelse, der ikke lader sig gøre inden for projektets nuværende rammer.

En anden central barriere for de unge er, at det formelle uddannelsessystem opleves for stift og ufleksibelt. Der er i den forbindelse ytret ønske om, at en afgangseksamen på enten 9. eller 10. klassetrin skulle kunne tages i TTF-regi, evt. i et tæt samarbejde med VUC. Det ville for nogle unge være en enorm fordel at kunne gennemføre og afslutte deres grunduddannelse i et trygt og fleksibelt miljø, hvor der i højere grad tages hensyn til den enkeltes udfordringer.

Det er særligt den individuelle, personlige og vedholdende vejledning, der har vist sig gavnlig for de unge. En vejledning som langt fra kun har relateret sig til

uddannelses- og erhvervsvalg, men i stort omfang også til personlige og sociale temaer. Dette skal dog ses i kombination med hhv. den fokuserede og målrettede undervisning og det sociale fællesskab på holdene, der har givet mange af deltagerne forøget selvtillid, motivation og tro på egne evner. Endelig har også kost- og motionsaspektet vist sig at være af stor betydning for mange af de unge.

De positive oplevelser af vejledningen og undervisningen tilskrives i høj grad vejledernes anerkendende tilgang til de unge, en tilgang der som bekendt tager udgangspunkt i en relations- og ressourceorienteret pædagogik. Et fortsat virkningsfuldt arbejde i projekt TTF kræver således som udgangspunkt, at vejlederne i projektet også i fremtiden har gode ”relationskompetencer” og videreudvikler disse. At de kan skabe en positiv relation til selv svært belastede unge og deraf skabe grundlag for at hjælpe den unge til både personlig, social og faglig udvikling, som endeligt udmunder i den unges lyst og evner til valg af uddannelse eller erhverv.

4.5.2 *Diskussion af dokumentations- og udviklingsmuligheder*

Det er evaluators vurdering, at aktiviteterne i TTF projektet på nuværende tidspunkt i høj grad er personafhængige. Det gælder i særlig grad vejlednings- og undervisningsaktiviteter. Et væsentligt aspekt af relationspædagogisk/ ressourceorienteret udviklingsarbejde og videreførelsen af dette er at blive mere bevidst om egne handlemønstre i samspillet med både kolleger og målgruppen for udviklingsarbejdet. Det kræver, at man er i stand til at se på sin egen praksis med nye øjne - at man som vejleder og lærer løbende *reflekterer* over egen og andres praksis og gør denne refleksion ”tilgængelig” for andre. At man gør sine tanker, følelser, oplevelser og forestillinger til genstand for undersøgende praksis frem for blot at have dem og reagere på dem. Denne refleksive praksis kan umiddelbart synes meget vanskelig, idet man som ”relationskompetent vejleder” i høj grad bruger sin egen person og personlighed i sit arbejde.

Den faglige refleksion og dokumentationen heraf er dog helt nødvendig, uanset hvor dygtig og vidende vejlederen er i sit arbejde. I modsat fald er der risiko for, at arbejdet med tiden bliver præget af rutine, tavs hverdagsviden og i det hele taget, at vejlederen kører på ”autopilot”. Det vil i så fald være umuligt at videreføre vejlederens arbejde, i fald vedkommende af en eller anden årsag skulle ophøre på projektet.

Ligeledes og ikke mindre væsentligt vil det være særdeles vanskeligt at lære noget af vejlederens arbejde med den unge og at overføre erfaringer til andre dele af projektet i udviklingsøjemed, hvis ikke der skabes et grundlag for at kunne tale om det udførte arbejde. En sideeffekt af denne form for refleksiv praksis, der kan ses som vejledernes daglige kompetenceudvikling, kunne ligeledes være en forøget arbejds glæde, idet en sådan praksis kan føre til både større faglig sikkerhed og selvindsigt. Evaluator anbefaler derfor, at projektets vejledere øger

deres fokus på at dokumentere og reflektere over arbejdet med den unge særligt i forhold til vejledningsaktiviteterne. Det kan fx ske ved, at vejlederen fører en form for logbog over vejledningsaktiviteter med den enkelte projektdeltager. At enkelte samtaler videooptages med kollegial feedback som formål eller lign.

Hundeides (2003) begreber om *dialogformer*, *samspilstemaer* og deres *virkning* i forbindelse med undervisning og læring ses af evaluators som et muligt udgangspunkt for vejledernes fælles refleksioner over praksis i forbindelse med fremtidig undervisning og individuel vejledning i projekt TTF. Det skal forstås således, at disse begreber og forestillinger kan danne en del af et fælles begrebsligt og forståelsesmæssigt udgangspunkt for at vejlederne tilknyttet de forskellige dele af projekt TTF kan beskrive og dele oplevelser, tanker, observationer, handlinger, planer, udfordringer og dilemmaer i deres arbejde med henblik på at nå fælles mål.

De adspurgte vejledere i TTF-projektet forholder sig umiddelbart ambivalent til skriftlighed i forhold til arbejdet med de unge. Vejlederne mener på den ene side, at det kunne være interessant at skrive mere ned, netop fordi man så ville have et udgangspunkt for i højere grad at undersøge, hvilke aktiviteter og metoder der virker for hvilke brugere. Vejlederne nævner ligeledes i forlængelse heraf, at mere skriftlighed ville virke fordrende på vejledernes samarbejde både indbyrdes og i forhold til andre instanser, så arbejdet med den enkelte unge ikke var nær så personafhængigt. På den anden side forbinder de adspurgte vejledere umiddelbart skriftlighed i arbejdet med "skabeloner" og overflødig bureaukrati, som man er overbevist om ikke er vejen frem. Derudover peges ligeledes på problematikker i forhold til *hvad* man *må* skrive ned/ journalføre om de enkelte deltagere.

Endelig har evalueringen peget på, at opfølgningen på og fastholdelsen af de unge sandsynligvis vil kunne styrkes ved at blive sat i mere formaliseret form – og ved eventuelt at strække sig over en længere periode. Det ligger dog fast, at der fortsat skal tages højde for den enkeltes situation, og at der ikke findes en fast løsningsmodel, der gælder for alle.

5. KONKLUSION OG ANBEFALINGER

I dette kapitel præsenteres en opsamlende konklusion samt en række fremadrettede anbefalinger til fortsat udvikling af Tilbage til Fremtiden.

5.1 **Konklusion**

Projekt Tilbage til Fremtiden er et nytænkende kompetenceudviklingsprojekt for unge kontanthjælpsmodtagere. Projektet udmærker sig ved sin volumen, ved sin individuelle og holistiske tilgang til deltagerne – og ikke mindst ved sine engagerede og kompetente vejledere.

Den løbende evaluering af projektet kan dokumentere, at TTF på to ud af sine tre kerneområder har realiseret sine konkrete delmål. For det første har projektet i høj grad realiseret sit mål om at hjælpe de unge til en afklaring af personlige ressourcer, interesser og udviklingsmål. For det andet er det i langt de fleste tilfælde lykkedes at udvikle de unges faglige, sociale og personlige kompetencer. Som følge af målgruppens faktiske karakter har projektet imidlertid ikke fuldt ud realiseret sin målsætning om at få 65 % af de unge i uddannelse.

Projektets målrealisering skal således ses i lyset af den væsentlige målgruppeforskydning, der er sket siden projektets opstartsfase. En stor del af projektets deltagere har været væsentligt 'tungere' og mere tids- og ressourcekrævende end den oprindeligt beskrevne målgruppe. Mens den mest ressourcestærke del af deltagerne (dvs. den oprindelige målgruppe) i høj grad har set projektet som "det sidste skub" til at komme i gang med en uddannelse, har mange af de øvrige unge haft så alvorlige problemer, at en målsætning om uddannelse ikke har været realistisk inden for projektets relativt korte tidsramme. For denne gruppe har succeskriteriet imidlertid været at komme til en afklaring af sociale og/eller psykiske barrierer for gennemførelse af uddannelse eller varig beskæftigelse – og i forlængelse heraf visitering til relevant hjælp og behandling.

Set i forhold til den mere udfordrende målgruppe må det samlet set konstateres, at projektet har været succesfuldt. Projektets aktører har således i praksis taget højde for målgruppens forskelligartethed – og har formået at tilpasse indsatsen til den enkelte unges behov.

Projektets succes kan i høj grad forklares af den holistiske tilgang til de unge, herunder ikke mindst individuel, vedholdende og ressourcorienteret vejledning, der har haft enorm betydning for de fleste deltagere. Vejledningens positive virkninger skal selvfølgelig ses i kombination med projektets øvrige aktiviteter, der omfatter differentieret, individcentreret og målrettet undervisning, et alternativt fokus på kost og motion, etableringen af sociale netværk mellem deltagerne og endelig afprøvning af personlige, sociale og faglige kompetencer i særlige praktik- og brobygningsforløb.

Vejledningens positive virkninger kan i høj grad tilskrives vejledernes anerkendende og empatiske tilgang, som ud fra en relationspædagogisk teoretisk ramme bevirker, at vejlederen integreres i den unges fortrolighedszone. Denne integration skaber grundlag for videre udvikling og læring. Her tilbyder de tre dialogformer og otte samspilstemaer (jf. side 17) en forståelsesramme både i forhold til, at vejlederne beskriver deres praksis, og at det er muligt at forklare virkningen af praksis.

Praksis ud fra de otte samspilstemaer tænkes at virke på deltagerens selvværd, motivation og autonomi i forlængelse af vejlederens empatiske identifikation. Hos nogle personer foregår denne identifikation helt intuitivt og nærmest rutinemæssigt i arbejdsituationer såvel som privat. Andre må i højere grad tillære sig ”virkningsmekanismerne” i empatiske identifikation. Forudsætningen for at kunne udvikle sig fagligt fra begge tilstande er dog, at vejlederen åbent reflekterer med sine kolleger over egen og andres praksis for at øge opmærksomheden på disse mekanismer. Både for at opnå evnen til udvikle sig, og for at undgå den rutinemæssige mekanisering i arbejdet, som man ikke kan lære af.

5.2 **Fremadrettede anbefalinger**

På baggrund af det ovenstående, samt diskussioner på projektets kompetence-evalueringseminarer, tillader evaluator sig at pege på to overordnede områder, der bør diskuteres og overvejes fremadrettet. Det ene vedrører målgruppeforskydningen, det andet dokumentationsproblematikken og den løbende kvalitetsudvikling af forløbet.

5.2.1 *Justering af målgruppe og/eller succeskriterier*

Det er indlysende, at målgruppen har været svagere end forventet, og at det derfor ikke er realistisk at fastholde det høje ambitionsniveau. Det gælder især målet om, at 65 % af deltagerne påbegynder og gennemfører en ungdomsuddannelse.

Derfor må enten målgruppen af unge justeres, så deltagerne ikke har så massive problemer (ud over ledighed), som tilfældet er i dag, eller også må succeskriterier tilpasses i forhold til den givne målgruppe.

Hvis den nuværende brede målgruppe fastholdes, foreslås det at justere succeskriterierne og arbejde med en række delmål:

- a) Fastholdelse på TTF projektet gøres til særskilt mål, især når alternativet er, at den unge forlader projektet i forhold til ”ingenting”. Hvis den unge forlader kurset til fordel for job, uddannelse, behandling eller et andet aktivt valg (”udslusning”), bør projektet følge den unge på vej og på den måde gøre det muligt at vende tilbage, hvis udslusningen ikke lykkes eller er tidsbegrænset.
- b) Succeskriterierne bør gøres bredere end uddannelse. For mange deltagerne er vejen til uddannelse (og især at gennemføre uddannelsen) lang og ikke det naturlige ”første valg”. Mange unge kan med fordel tage job, højskole, projektarbejde eller en særligt tilrettelagt udlandspraktik som vej til at kunne påbegynde og gennemføre en erhvervsuddannelse.
- c) Der bør arbejdes både under og efter med den individuelle handlingsplan, så den dels gøres attraktiv, dels realistisk og (især) meget konkret. Kun derved giver det mening at arbejde hårdt for at fastholde planen. Ellers vil det være alt for let for den unge at give op, og alt for svært for vejlederen at skubbe og støtte den unge til at holde fast.

5.2.2 *Kvalitetsudvikling via interne pilotforløb*

TTF er allerede anerkendt for sit helhedsorienterede koncept. Det er imidlertid nødvendigt at blive ved med at kvalitetsudvikle tilbuddet. Udover en justering af målgruppe og/eller succeskriterier anbefaler evaluatoren således, at de medvirkende i projektet øger deres fokus på at dokumentere egen praksis i forbindelse med projektets forskellige aktiviteter. Dette ses som en grundlæggende forudsætning for formidling og læring af vejledernes praksis samt fastholdelse og videreudvikling af projektets positive virkninger.

Til det formål kan det være en god idé at vedtage og gennemføre ”interne pilotforløb”. Disse bør være kendetegnet ved forskellige kriterier:

- **Væsentlighed.** Et område, der vil få stor betydning for deltagerens oplevelse og resultat af projektet.
- **Begrebsklarhed og entydighed.** Det skal være helt klart, hvad vi vil undersøge.
- **Hypoteser, mål og resultatmål.** Vi har en begrundet mistanke om, hvordan området, f.eks. inddragelse af den unges sociale relationer, vil virke, og vi sætter mål og resultatmål derefter.

- **Rammer og omfang.** Hvor gennemføres pilotforløbet og over hvor lang tid, Hvor mange omfattes af det, hvilke konkrete aktiviteter indgår og hvilke ressourcer er nødvendige for at gennemføre det.
- **Ansvar.** Hvem er ansvarlig for at det gennemføres og hvem er back-up, hvis der skal justeres.
- **Evaluering og dokumentation.** Hvem sikrer den nødvendige evaluering og dokumentation af resultaterne og hvem er primær og sekundær målgruppe ift disse.

Følgende områder egner sig ifølge evaluatorene godt til at udgøre interne pilot-områder:

- Inddragelse af de unges sociale netværk.
- Forløb som bringer de unge væk fra deres etablerede netværk.
- Intensivering af samarbejdet med uddannelsesinstitutionerne med særligt henblik på etablering af støttestrukturer i forhold til at optimere kulturforskellen mellem skolemiljø og de unge fra projektet.
- Udredning af deltagerne ved opstart med henblik på en realistisk individuel handlingsplan. Herunder identificering af evt. psykologiske eller sociale barrierer eller diagnosticerede problematikker.
- Forløbslængde og længde af opfølgning. Med den nuværende målgruppe bør både forløbslængde og opfølgning være endnu mere fleksibel, end det er tilfældet nu.

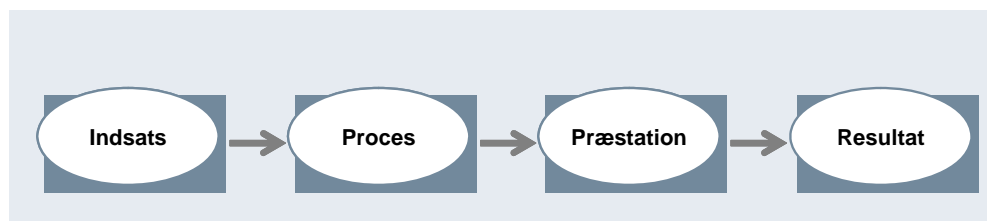
6. METODE

6.1 Evalueringsdesign

Som nævnt indledningsvist har AOF Nord ønsket selv at være ansvarlig for en del af evalueringen, nemlig *kompetenceevalueringen* og *empowerment-evalueringen* – jf. projektbeskrivelsen. NIRAS Konsulenterne har derimod været ansvarlig for at gennemføre en kombineret *effekt-* og *virkningsevaluering* af projektet.

En virkningsevaluering udmærker sig ved – ud over at se på resultaterne af en given indsats (effekterne) – også at se på de delprocesser, der leder frem til effekten. Virkningsevalueringen kan dermed give en forklaring på, *om* en given indsats fungerer, *hvordan* den fungerer, og *hvorfor* indsatsen (evt. ikke) fungerer for en given målgruppe⁵.

Omdrejningspunktet for gennemførelsen af en virkningsevaluering er opstillingen af en programteori, der tydeliggør og ekspliciterer forestillingen om, hvordan og hvorfor en given indsats forventes at virke.

Som det fremgår af figuren, giver programteorien via såkaldte flowcharts anvisninger på hvilke processer, en given indsats sætter i gang, og hvordan disse processer påvirker indsatsens præstation og resultat.

Der har i løbet af processen været lagt vægt på en nøje koordinering mellem den interne evaluator (AOF Nord) og den eksterne evaluator (NIRAS Konsulenterne), således at virkningsevalueringen også har trukket på erfaringerne fra hhv. kompetenceevalueringen og empowerment-evalueringen.

⁵ Peter Dahler-Larsen "Selvevalueringens hvide sejl", Syddansk Universitetsforlag (2003)

Overordnet set kan NIRAS Konsulenternes rolle i forbindelse med evalueringen opdeles i tre faser, der fremgår af nedenstående figur.

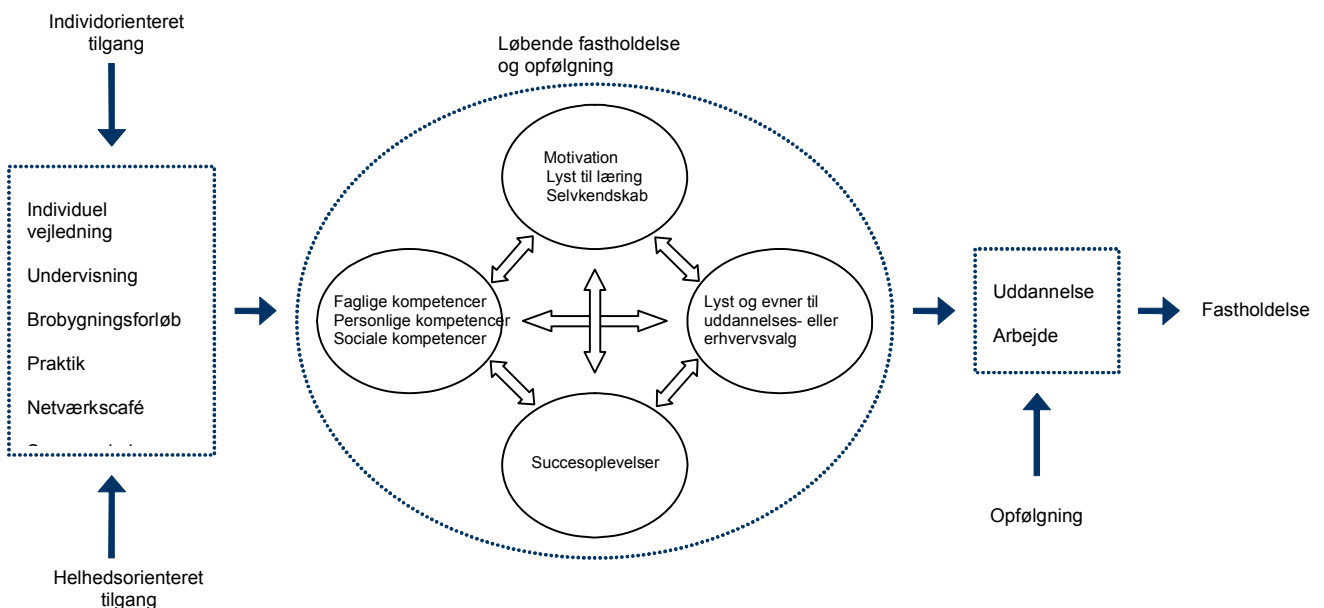

I det følgende beskrives indholdet i de enkelte faser nærmere.

6.2 Udarbejdelse af programteori

Første fase af evalueringen bestod i udarbejdelsen af en programteori. Ifølge Peter Dahler-Larsen er en programteori begrundede forestillinger om, hvordan en indsats tænkes at virke. Formålet med denne fase var således at explicitere de forestillinger, som projektet bygger på, og på den baggrund at kvalificere evalueringsgrundlaget, herunder de indikatorer og spørgsmål, der skal være i evalueringen.

Udarbejdelsen af programteorien er sket i et tæt samarbejde mellem AOF Nord og NIRAS Konsulenterne. NIRAS Konsulenterne har udarbejdet første udkast til en programteori på baggrund af *desk research* og et *gruppeinterview* med nøgleaktører i projektet. Dette udkast er efterfølgende blevet valideret gennem en *evalueringsworkshop* med deltagelse af projektledelse og projektmedarbejdere. Nedenfor illustreres den programteori, der har dannet udgangspunkt for evalueringen.

6.3 **Dataindsamling**

Med henblik på at validere de formodede sammenhænge mellem indsats, proces, præsentation og resultater er der samlet data ind på forskellige niveauer, som illustreret nedenfor.

- Gruppeinterview med lokale projektmedarbejdere (august 2006)
- Evalueringsworkshop med projektmedarbejdere (oktober 2006)
- Deltagelse på 2. kompetenceevalueringsseminar (september 2006)
- 3 x 8 narrative interview med unge (hhv. november 2006, april 2007 og august 2007)
- Deltagelse på 5. kompetenceevalueringsseminar (30.-31. august 2007)
- Fokusgruppe med vejledere og projektleder (3. januar 2008)

6.4 **Analyse og afrapportering**

Den indsamlede data er blevet analyseret og behandlet af evaluator, ligesom der løbende er blevet afrapporteret til AOF Nord.

Ud over denne afsluttende evalueringsrapport er der således blevet udarbejdet to statusnotater, hhv. december 2006 og maj 2007. Disse har blandt andet indeholdt beskrivelser af de mest succesfulde metoder samt anbefalinger til fremadrettede justeringer af projektet.